

Rzeczpospolita Złotego wieku – lekcja powtórzeniowa.

Tematy:

1. Państwo polsko – litewskie w XVI w.
2. Gospodarka i społeczeństwo Rzeczypospolitej w XVI w.
3. Demokracja szlachecka w Rzeczypospolitej.
4. Rzeczpospolita państwem bez stosów.
5. Kultura renesansowa w Rzeczypospolitej.
6. Unia lubelska.
7. Rzeczpospolita za panowania pierwszych władców elekcyjnych.

Daty, które poznaliśmy:

Data	Wydarzenie
1515 r.	Układ w Wiedniu
1519 – 1521	Ostatnia wojna polsko – krzyżacka
1525	Układ krakowski kończący wojnę polsko – krzyżacką.
10.04.1525	Hołd Pruski
1526	Bitwa pod Mohaczem
1533	Pokój wieczysty z Turcją
1582	Pokój z Rosją w Jamie Zapolskim
1423	Statut warcki
1496	Przywilej II piotrkowski
1493	Pierwszy sejm walny zwołany przez Jana Olbrachta
1505	Konstytucja Nihil novi
1570	Zgoda sandomierska
1573	Konfederacja warszawska
1596	Unia brzeska
1569	Unia lubelska
1573	Pierwsza wolna elekcja
1574	Henryk Walezy pierwszym królem elekcyjnym
1576	Stefan Batory drugim królem elekcyjnym
1579-1582	Wojny z Rosją
1587	Zygmunt III Waza zasiada na tronie polskim
1596	Unia brzeska – część prawosławnych uznaje zwierzchność papieża; powstaje kościół greko – katolicki

Pojęcia

Pojęcie	Opis
Sekularyzacja	Przejęcie urzędów, wszelkich uprawnień i majątku spod władzy kościelnej i przekazanie ich władzom świeckim. (Zeświecczenie)
Hołd pruski	Hołd lenny, który złożył ostatni mistrz zakonu krzyżackiego Albrecht Hohenzollern Zygmuntowi I Staremu na rynku w Krakowie 10 kwietnia 1525 r.
Polityka dynastyczna	Polityka charakterystyczna dla XV i XVI w., która polegała na opanowaniu jak największej ilości tronów przez dynastię na drodze małżeństw i układów.
Folwark	Gospodarstwo rolne lub rolno – hodowlane, którego produkcja była przeznaczona na sprzedaż, na którym pracowali za darmo chłopci odpracowując pańszczyznę.
Gospodarka folwarczno – pańszczyźniana	Gospodarka polska w XVI w. , która opierała się na folwarkach i darmowej pracy chłopów.
Unia realna	Rzeczywiste połączenie państw w jedną całość.
Patrycjat	Najbogatsza warstwa stanu mieszczańskiego, do której należeli bogaci kupcy i bankierzy.

Pospólstwo	Warstwa stanu mieszczańskiego, do której należeli rzemieślnicy i kupcy.
Plebs	Najniższa warstwa stanu mieszczańskiego złożona z czeladników, robotników i służących.
Taksy wojewodziańskie	Cenniki na wyroby rzemieślnicze w miastach, ustalane przez wojewodę
Demokracja szlachecka	Ustrój Rzeczypospolitej w XVI w., w którym ogół szlachty decydował o sprawach państwa wspólnie z królem.
Konstytucja	W epoce nowożytnej uchwała sejmowa; uchwała zawierająca wszystkie decyzje, które zapadły na sejmie.
Sejm walny	Organ władzy ustawodawczej. W XVI w. reprezentacja stanu szlacheckiego i duchownego, w której zasiadał również król, która stanowiła prawa.
Izba poselska	Niższa izba sejmu; w XVI w. zasiadali w niej posłowie szlachecy wybierani przez sejmiki ziemskie.
Senat	Wyższa izba sejmu; w XVI w. zasiadali w niej najważniejsi dostojnicy państwowi dożywotnio.
Sejmiki ziemskie	Zjazdy szlachty z danej ziemi, które podejmowały decyzje w sprawie tej ziemi
Prawo nobilitacji	Nadawanie szlachectwa
Ruch egzekucyjny	Ruch w XVI w. skupiający średnią szlachtę, która chciała doprowadzić do egzekucji czyli wykonania uchwał sejmu zakazujących łączenia urzędów i rozdawania królewskich
Królewszczyzna	Majątek ziemski należący do króla = dobra królewskie.
Wojsko kwarciane	Stałe oddziały zaciężne utworzone w XVI w., które były utrzymywane z 1/4 dochodów z majątków królewskich (1/4 = kwarta)
Arianie	Inaczej bracia polscy – odłam kalwinizmu.
Zgoda sandomierska	Porozumienie między luteranami, kalwinami i braćmi czeskimi, którzy uznali wzajemnie swoje wyznania i zobowiązali się nie walczyć między sobą.
Konfederacja warszawska	Pokój religijny zawarty między szlachtą różnej wiary, który gwarantował tolerancję religijną w Rzeczypospolitej Obojga Narodów
Konfederacja	Związek szlachty, który powstał dla osiągnięcia określonego celu.
Unia brzeska	Uznanie przez część prawosławnych zwierzchności papieża w Rzymie. Skutkiem tego było powstanie kościoła unickiego = greckokatolickiego.
Wolna elekcja	Wybór króla przez ogół szlachty.
Artykuły henrykowskie	
Pacta conventa	Osobiste zobowiązania króla wobec szlachty
Piechota wybraniecka	Formacja zbrojna utworzona za panowania Stefana Batorego

Postacie historyczne

Lp.	Imię i nazwisko	Opis
	Albrecht Hohenzollern	Ostatni wielki mistrz Zakonu Krzyżackiego. Pierwszy władca Prus Książęcych. Złożył hołd lenny Zygmuntowi I Staremu.
	Zygmunt I Stary	Król polski z dynastii Jagiellonów. przyjął hołd lenny Albrechta Hohenzollerna
	Zygmunt II August	Ostatni władca z dynastii jagiellońskiej na polskim tronie. Doprowadził do zawarcia unii realnej z Litwą w Lublinie.
	Władysław Jagiellończyk	Syn Kazimierza Jagiellończyka; władca Czech i Węgier
	Maksymilian Habsburg	Cesarz, podpisał z Zygmuntem I Starym i Władysławem Jagiellończykiem układ w Wiedniu.
	Ludwik Jagiellończyk	Król Czech i Węgier; syn Władysława Jagiellończyka. Zginął w

		bitwie pod Mohaczem.
	Iwan IV Groźny	Car rosyjski, który walczył o porty bałtyckie w Inflantach.
	Henryk Walezjusz	Brat króla Francji, król francuski Henryk III Walezy; pierwszy król elekcyjny.
	Stefan Batory	Książę Siedmiogrodu; drugi król elekcyjny. Prowadził liczne wojny z Rosją. Przyłączył część Inflant.
	Zygmunt III Waza	Syn Katarzyny Jagiellonki i króla Szwecji Jana III Wazy. Trzeci król elekcyjny.

Przyczyny i skutki – uczeń powinien umieć wyjaśnić

- skutki rozwoju gospodarki folwarczno – pańszczyźnianej
- przyczyny i skutki unii lubelskiej
- przyczyny i skutki wolnej elekcji

Postanowienia:

- statutu warckiego 1423 r.
- przywileju II piotrkowskiego 1496 r.
- układu krakowskiego 1525 r.
- układu w Wiedniu 1515 r.
- unii lubelskiej 1569 r.
- konstytucji Nihil novi
- zgody sandomierskiej
- konfederacji warszawskiej
- unii lubelskiej
- Artykułów henrykowskich

Uczeń powinien umieć wymienić i opisać:

- zasady funkcjonowania gospodarki folwarczno – pańszczyźnianej
- skład stanu mieszczańskiego oraz władze w miastach
- rodzaje sejmików ziemskich
- skład i organizację sejmu walnego; jego zasady i kompetencje
- typy sejmu walnego
- osiągnięcia polskiego renesansu – przedstawiciele i ich dzieła; powinien umieć rozpoznać najważniejsze zabytki architektoniczne i umieć wskazać cechy architektury renesansowej na przykładach
- zasady wolnej elekcji